

**Bestuurlijke opdracht
Inventarisatie contexten
ontwikkeling gebied Bleizo-West**

april 2019

Bestuurlijke opdracht

Inventarisatie contexten ontwikkeling gebied Bleizo-West

Inhoud

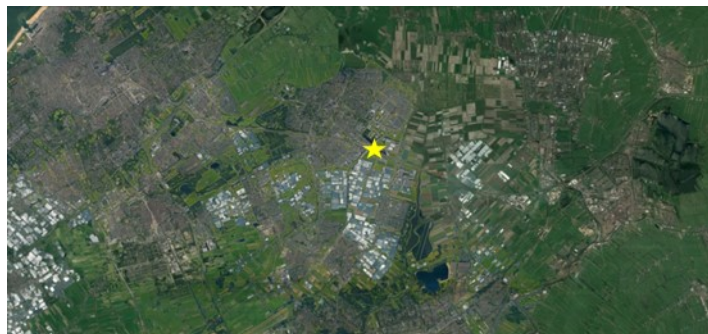
- 1 Inleiding
- 2 Aanleiding
- 3 Doel en resultaat
- 4 Contexten en stakeholders
- 5 Werkwijze
- 6 Organisatie
- 7 Proces en planning

1 Inleiding

Sinds 2008 werken de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer samen aan de gebiedsontwikkeling Bleizo. Dit doen zij middels de Gemeenschappelijke Regeling Bleizo (GR Bleizo), een zelfstandig bestuursorgaan waarin beide gemeenten voor 50% deelnemen. GR Bleizo heeft als opdracht op basis van de besluitvorming door de raden van Lansingerland en Zoetermeer in 2008 en 2014 om het gebied tot ontwikkeling te brengen en de realisatie van de Vervoersknoop Bleizo te bevorderen. Het gebied wordt ontwikkeld in samenhang met de Vervoersknoop Bleizo en de ontwikkeling richt zich op bedrijven, kantoren, horeca, voorzieningen en leisure.

De ontwikkeling van het gebied is met name door de economische crisis getemporiseerd. In de afgelopen jaren heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op de mogelijke ontwikkeling van het gebied en waarvan afgewogen dient te worden of en op welke wijze deze vertaald worden naar een actuele ontwikkelingsopgave voor Bleizo. Deze ontwikkelingen betreffen onder andere het beleid en verkenningen naar verstedelijking in Zuid-Holland, de ontwikkeling van regionaal hoogwaardig openbaar vervoer (HOV), regionale woningmarktafspraken, duurzame energiebronnen, versterking van de logistieke Hotspot A12 Corridor, versterking van Greenport West-Holland en de vertaling van maatschappelijke opgaven naar een ruimtelijke gebiedsvisie (Mission paper Middengebied). Bovendien is de Vervoersknoop Bleizo in 2016 in aanbouw genomen. Het station Lansingerland-Zoetermeer is in december 2018 in gebruik genomen. In het voorjaar van 2019 zal de Vervoersknoop Bleizo volledig operationeel zijn.

Het gebied waarvoor de ontwikkelingsopgave geactualiseerd dient te worden betreft het gebied onder de invloedssfeer van de Vervoersknoop Bleizo. Dit is Bleizo-West, alsmede het zuidwestelijke deel van het Bedrijvenpark Prisma, dat in eigendom is van het Bedrijvenschap Hoefweg. Bedrijvenschap Hoefweg is eveneens een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer. Op onderstaand kaartje is het ontwikkelingsgebied aangegeven.

2 Aanleiding

Uit de ontwikkelingen die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan die aanleiding vormen tot de actualisering van de ontwikkelingsopgave voor het gebied, komt de vraag naar voren of het gebied als (overwegend) woningbouwgebied ontwikkeld moet worden of dat de ontwikkelingsopgave zich blijft richten op een programmering met bedrijven, kantoren, horeca, voorzieningen en leisure.

In aansluiting op de afspraken in het *Bestuurlijke overleg A12 corridor* hebben de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer in 2018 een stedenbouwkundige verkenning laten uitvoeren naar de ontwikkeling van het gebied als woningbouwlocatie. Medio 2018 zijn de betreffende commissies van beide gemeenten geïnformeerd over de voortgang door een presentatie door Kuiper Compagnons, het bureau dat de verkenning heeft uitgevoerd. De colleges van burgemeester en wethouders van Lansingerland en Zoetermeer hebben in oktober 2018 de ontwikkelingsopgave voor het gebied besproken en hebben daarbij gezamenlijk vastgesteld dat de ontwikkelingsopgave een majeur en strategisch vraagstuk betreft en verbonden is met verschillende structuurbepalende ontwikkelingen, waarbij ook diverse stakeholders zijn betrokken. De beide colleges onderkennen gezamenlijk dat er veel contexten zijn en dat meer inzicht vereist is om tot een afgewogen besluitvorming te komen over de ontwikkelingsopgave voor het gebied.

Om te voorzien in het vereiste inzicht in de relevante contexten voor de ontwikkelingsopgave hebben de colleges afgesproken om gezamenlijk een bestuurlijke opdracht te formuleren. De colleges vinden het belangrijk dat bij de uitvoering van deze bestuurlijke opdracht ook stakeholders als de Provincie Zuid-Holland, MRDH en de Alliantie Middengebied worden betrokken. Om deze bestuurlijke opdracht gezamenlijk als colleges te formuleren en daarna uit te voeren, zijn twee bestuurlijke trekkers aangewezen, wethouder K. Arends van Lansingerland en wethouder M.J. Rosier van Zoetermeer. Het streven is om de uitvoering van de bestuurlijke opdracht in juni 2019 af te ronden. In november 2018 zijn de raden van Lansingerland en Zoetermeer geïnformeerd over deze aanpak.

3 Doel en resultaat

Wat te bereiken met deze bestuurlijke opdracht?

Het hoofddoel van deze bestuurlijke opdracht is het verkrijgen van het benodigde inzicht in de verschillende contexten om te komen tot besluitvorming over de ontwikkelingsopgave voor het nieuw te ontwikkelen gebied Bleizo-West. Deze inzichten moeten het mogelijk maken om te komen tot een afgewogen oordeel over het wel of niet actualiseren van de ontwikkelrichting van het gebied. Uitgangspunt is hierbij dat gekeken wordt naar de huidige programmering (bedrijventerrein met kantoren, leisure, horeca en voorzieningen) en alternatieve programmeringen.

Tevens moet ook inzichtelijk worden welke gevolgen (de besluitvorming over) de ontwikkelingsopgave heeft voor de contexten waarvoor de ontwikkeling van het gebied relevant is. Immers, de ontwikkeling van het gebied speelt vanwege de omvang, de ligging en de ontwikkelingspotentie ook een rol van betekenis voor veel van de contexten waarin het wordt gezien.

Naast de inhoudelijke kant van het verkrijgen van de inzichten in de toekomstige ontwikkeling van het gebied, richt de bestuurlijke opdracht zich op het betrekken van stakeholders met als doel om:

- Stakeholders goed te informeren over het proces
- Het verkrijgen van relevante en actuele informatie t.b.v. gefundeerde inzichten
- Een gedegen stakeholderanalyse ten behoeve van de besluitvorming over de ontwikkelingsopgave
- Stakeholders voor te bereiden om aan te sluiten bij de besluitvorming over de ontwikkelingsopgave ten aanzien van hun eigen beleid, het vervullen van een bepaalde rol bij de ontwikkeling, het doen of ondersteunen van investeringen, etc.

In welk besluitvormingsproces resulteert dit?

De uitvoering van de bestuurlijke opdracht is gericht op het verkrijgen van de benodigde inzichten in de contexten, op grond waarvan gezamenlijke besluitvorming door beide gemeenten kan plaats vinden over de ontwikkelingsopgave van het gebied.

De beide gemeenten zijn gezamenlijk 'eigenaar' van het gebied door hun deelname in GR Bleizo en Bedrijvenschap Hoefweg en hebben vanuit deze positie vergelijkbare belangen, terwijl er ook verschil is in de posities van beide gemeenten. Het gebied is gelegen in de gemeente Lansingerland, maar ligt tegen de stad Zoetermeer. Iedere gemeente heeft haar eigen positie ten aanzien van de ontwikkeling van het gebied, zijn eigen belangen, prioriteiten en verantwoordelijkheden. Rekening houdend met de verschillen en overeenkomsten tussen de posities van beide gemeenten, is de uitvoering van de bestuurlijke opdracht er op gericht te resulteren in gezamenlijke conclusies.

De besluitvorming over de ontwikkelingsrichting van het gebied is aan de raden van beide gemeenten. Alleen een gezamenlijk en eensluidende besluitvorming biedt een basis voor de ontwikkeling. De ontwikkeling van het gebied vraagt om een gezamenlijk gedragen ambitie, ook om vertrouwen en betrokkenheid van stakeholders te verkrijgen. De ontwikkelingsrichting dient voldoende koersvast te zijn om een toekomstbestendige ontwikkeling in te kunnen zetten. Deze bestuurlijke opdracht moet daarom ook voorzien in de behoefte van de raden ten aanzien van het inzicht in de contexten voor de besluitvorming over de ontwikkelingsopgave.

Het gezamenlijk door de raden van Lansingerland en Zoetermeer te nemen besluit over de ontwikkelingsopgave van het gebied betreft de na te streven ambitie, het bepaalt de hoofdrichting van de gebiedsontwikkeling. De ontwikkeling van het gebied vindt plaats op basis van een reeks van besluiten, waarvan het besluit over de ontwikkelingsopgave leidend en sturend is voor het 'stelsel' van besluiten van zowel de raden van beide gemeenten, als voor besluitvorming over verbonden zaken bij stakeholders.

Afhankelijk van de resultaten van deze bestuurlijke opdracht zal het proces van de besluitvorming worden vormgegeven. Het proces van besluitvorming wordt na afronding van deze bestuurlijke opdracht afgestemd op de specifieke behoefte en omstandigheden in de afzonderlijke gemeenten. Het proces van besluitvorming door de raden van de afzonderlijke gemeenten valt buiten de scope van deze bestuurlijke opdracht. Het is aan de colleges van beide gemeenten om na de uitvoering van deze bestuurlijke opdracht de besluitvorming te plannen en voorstellen te doen aan de raden.

Resultaat bestuurlijke opdracht

Rapportage

Het resultaat van deze bestuurlijke opdracht is een rapportage waarin wordt beschreven welke contexten een rol spelen voor de ontwikkelingsopgave voor het gebied, hoe de verschillende ontwikkelvarianten zich verhouden tot deze contexten en welke conclusies hieraan verbonden worden.

In de rapportage is een bestuurlijke samenvatting opgenomen en worden de bevindingen uitvoerig en op een objectieve en onderbouwende wijze beschreven. De rapportage wordt in een toegankelijke (leesbare) stijl geschreven en veel zaken worden grafisch verbeeld.

De rapportage vormt een belangrijk document in de besluitvorming door de colleges van burgemeester en wethouders en de raden van de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer. Het rapport moet ondersteunend zijn bij de oordeelsvorming. De rapportage betreft een openbaar document, het zal voldoen aan de vereisten die dat met zich mee brengt.

De rapportage zal ook worden verstrekt aan de stakeholders die betrokken zijn bij de uitvoering van deze bestuurlijke opdracht en bij het vervolg er van.

Presentatie

Op basis van de rapportage wordt een presentatie gemaakt die bedoeld is om de resultaten op een toegankelijke wijze te presenteren. Deze presentatie kan worden gebruikt in het besluitvormingsproces, voor het informeren van stakeholders en voor publieksvoorlichting onder andere via social media. Nader wordt bepaald in welke vorm en met welke visuele middelen de resultaten verbeeld zullen worden.

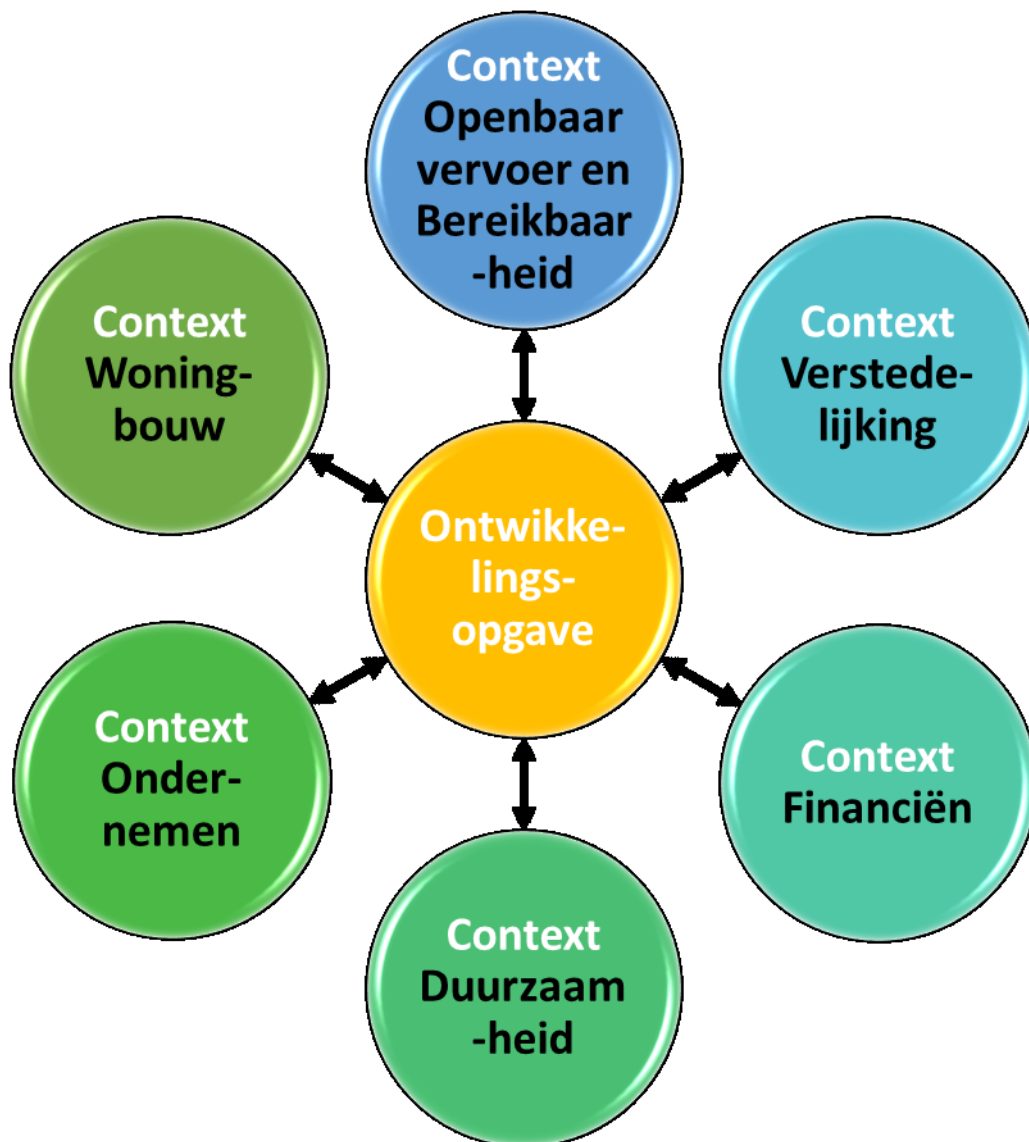
4 Contexten en stakeholders

De colleges van Lansingerland en Zoetermeer hebben vastgesteld dat er veel contexten zijn die een rol spelen in relatie tot de ontwikkeling van het gebied en vice versa. Om structuur aan te brengen in de bestuurlijke opdracht zijn de meest relevante contexten geïnterpreteerd en vervolgens geclusterd, om te komen tot een overzichtelijk geheel. Tevens zijn de relevante stakeholders benoemd, die betrokken zullen worden bij de uitvoering van de bestuurlijke opdracht. De stakeholders zijn daarbij verbonden met één of meerdere contexten van de opgave.

Voor de verschillende contexten draait het om de vraag **hoe de verschillende ontwikkelvarianten van het gebied zich verhouden tot deze contexten**. De werkwijze die gehanteerd wordt voor de beantwoording van deze hoofdvraag wordt na opsomming van de contexten en stakeholders beschreven.

Contexten

Hieronder zijn de contexten met de essentiële onderwerpen beschreven.

1 Context *Openbaar vervoer en bereikbaarheid*

1.1 Vervoersknoop Bleizo

De Vervoersknoop Bleizo maakt deel uit van StedenbaanPlus, het zogenaamd Transit-oriented development-programma voor ruimtelijke ontwikkeling en hoogwaardig openbaar vervoer in het zuidelijk deel van de Randstad.

De Vervoersknoop Bleizo, met de verschillende openbaar vervoersverbindingen: trein Gouda-Den Haag (NS Sprinter), Lightrail (Randstadrail), Snelbusverbinding ZoRo en regionale busverbindingen, omvangrijke P+R en fietsenstallingen biedt als integraal OV knooppunt een hoogwaardige en unieke voorziening voor het nieuw te ontwikkelen gebied. Deze voorziening maakt het gebied bij uitstek geschikt voor functies die intensief gebruik maken van het openbaar vervoer. De Vervoersknoop Bleizo maakt het mogelijk om functies aan te trekken waarvoor een regio-verbindend OV-netwerk een must is en/of functies waarvoor de beleidsmatige of marktgedreven ambitie bestaat om deze meer te verbinden met het openbaar vervoer.

In het Mission Paper Middengebied 'Hoogwaardig Openbaar Vervoer in het Middengebied Den Haag – Rotterdam (nov 2018) geeft de Alliantie Middengebied (Zoetermeer, Lansingerland, Pijnacker-Nootdorp) aan in te zetten op een integrale ontwikkeling van HOV en gebiedsontwikkeling. De Vervoersknoop Bleizo speelt hierin een belangrijke rol, zowel voor de ontwikkeling van het gebied alsook als bron van vervoerswaarde voor het HOV-netwerk.

- *Deelvraag: hoe speelt de ontwikkeling van het gebied goed in op de aanwezige Vervoersknoop Bleizo en hoe draagt deze ontwikkeling bij tot een optimaal gebruik van de Vervoersknoop Bleizo als knooppunt in een uit te breiden regionaal OV-netwerk?*

1.2 Station Lansingerland-Zoetermeer

Het Station Lansingerland- Zoetermeer wordt vanaf 9 december 2018 bediend met een dienstregeling van de Sprinter van Gouda naar Den Haag en omgekeerd. Het station biedt volop ruimte voor de groei van het aantal treinreizigers, maar heeft ook voldoende vervoerswaarde nodig voor een kostendekkende exploitatie. Voor de lopende concessieperiode (2015-2025) wordt rekening gehouden met een groeiend aantal treinreizigers, maar ook met een nog niet volledig kostendekkende exploitatie door NS Reizigers. In de Bedieningsovereenkomst Station Bleizo 2014 zijn afspraken gemaakt over de exploitatiebijdrage voor de lopende concessieperiode, maar voor de nieuwe concessieperiode zal de vervoerswaarde moeten leiden tot een bedrijfsmatig verantwoorde exploitatie. De te ontwikkelen functies in het gebied rondom het Station zullen deze vervoerswaarde met of zonder woningbouw voor een belangrijk deel moeten leveren.

- *Deelvraag: hoe draagt de ontwikkeling van het gebied optimaal bij aan de beoogde groei van de vervoerswaarde, mede gericht op een toekomstbestendige exploitatie van het Station Lansingerland-Zoetermeer?*

1.3 Randstadrail

In het Mission Paper Middengebied 'Hoogwaardig Openbaar Vervoer in het Middengebied Den Haag – Rotterdam geeft de Alliantie Middengebied (Zoetermeer, Lansingerland, Pijnacker-Nootdorp) aan de ZoRo Buslijn naar Rotterdam te willen opwaarderen naar light rail, concreet houdt dat in dat Randstadrail doorgetrokken wordt. Dit draagt bij aan de OV-bereikbaarheid van het te ontwikkelen gebied, maar vraagt tevens om een minimaal noodzakelijke vervoerswaarde, waaraan de ontwikkeling van het gebied een belangrijke bijdrage moet leveren.

- *Deelvraag: hoe draagt de ontwikkeling van het gebied bij aan de benodigde groei van de vervoerswaarde met het oog op de opwaardering van de ZoRo-buslijn naar Lightrail?*

1.4 Bereikbaarheid auto, fiets en voetgangers

Het te ontwikkelen gebied is goed bereikbaar voor de auto via de snelwegen en provinciale wegen. De capaciteit van de kruispunten in de directe omgeving (A12-N209 en A12-Oostweg) is echter beperkt, waardoor de autobereikbaarheid op spitsmomenten beperkt is en de ontwikkelingspotentie wordt gelimiteerd. Voor een optimale bereikbaarheid kan een extra (auto)verbinding tussen het gebied ten noorden en het gebied ten zuiden van de A12 uitkomst bieden. Deze verbinding kan eveneens worden aangewend voor fietsers en voetgangers.

- *Deelvraag: hoe verhoudt zich de bereikbaarheid van het gebied voor auto, fietser en voetganger tot de ontwikkelingspotentie en welke mogelijkheden zijn er om de bereikbaarheid te optimaliseren?*

2 Context Verstedelijking

2.1 Regionale positionering

Het te ontwikkelen gebied ligt in de Metropoolregio Rotterdam – Den Haag, het is goed ontsloten met de snelweg A12, Provinciale wegen N470 en N209 en met het openbaar vervoer. De ontwikkeling van het gebied kan een bijdrage leveren aan verschillende ambities voor de regio, de regionale economische ontwikkeling en/of een bijdrage aan de woningbouwopgave. Door de ligging en omvang van het te ontwikkelen gebied zal de bijdrage betekenisvol zijn. De regionale positionering is beschreven in het Mission Paper Middengebied 'Hoogwaardig Openbaar Vervoer in het Middengebied Den Haag – Rotterdam en komt naar voren in de Gebiedsuitwerking Middengebied, een gezamenlijke visie in ontwikkeling van de gemeente Zoetermeer, MRDH en provincie Zuid-Holland, welke ook is opgenomen in het MIRT (Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport richt zich op financiële investeringen in programma's en projecten, waaraan de rijksoverheid samen werkt met decentrale overheden en regio's).

- *Deelvraag: hoe kan de ontwikkeling van het gebied het beste bijdragen aan de beoogde regionale positionering?*

2.2 Ruimtelijke kwaliteit

Het te ontwikkelen gebied heeft een uitdaging om een aansprekende ruimtelijke kwaliteit te bereiken. De dominante aanwezigheid van lijninfrastructuur (wegen, spoorwegen, hoogspanningslijnen), de aanwezigheid van het Hoogspanningsstation van TenneT en de grootschalige logistieke bedrijfsbebouwing vragen om een ruimtelijke invulling van het gebied die tot een meer aansprekend beeld leidt aan de A12 en de oostelijke 'stadsentree' van Zoetermeer. Afgaande op de stedenbouwkundige verkenning van Kuiper Compagnons biedt een ontwikkeling met woningbouw kansen voor hoogbouw en een hoogstedelijke uitstraling.

- *Deelvraag: Met welke ontwikkelingsopgave kan dit gebied voorzien in een passende ruimtelijke kwaliteit en welke ruimtelijke uitgangspunten moeten daarvoor gelden?*

2.3 Profiel Lansingerland

Lansingerland heeft een visie op de ontwikkeling van de gemeente Lansingerland, deze visie wordt verwoord in het Collegeprogramma '*Lansingerland doet 't*' en

beschreven in haar beleid ten aanzien van verstedelijking, mobiliteit, voorzieningen, wonen en economie. Hierin staan het realiseren van een fijne woon- en werkomgeving, een substantieel woningbouwprogramma en ruimte voor bedrijven om zich te vestigen centraal. Lansingerland is een dynamische gemeente met een bloeiend verenigingsleven, veel groen en een dorps karakter dicht bij de stad. In de ontwikkeling van Lansingerland spelen de drie kernen Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel-Rodenrijs een structuurbepalende rol.

Lansingerland zet als onderdeel van de Alliantie Middengebied, samen met Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp in op de integrale ontwikkeling van het middengebied ten aanzien van infrastructuur, bereikbaarheid, woningbouw, glastuinbouw, klimaat, natuur en recreatie. Het te ontwikkelen gebied bevindt zich op het grondgebied van de gemeente Lansingerland en bepaalt in hoge mate de uitstraling van het noordelijke deel van Lansingerland langs de A12. Het profiel van Lansingerland vormt een context voor de ontwikkeling van het gebied.

- *Deelvraag: Welke ontwikkelingsopgave past in het profiel van Lansingerland of kan daar aan een bijdrage leveren?*

2.4 Profiel Zoetermeer

Zoetermeer heeft een visie op de ontwikkeling van de stad Zoetermeer, die wordt verwoord in het collegeprogramma 'Groene veilige stad met ambitie' en is beschreven in haar beleid ten aanzien van verstedelijking, mobiliteit, voorzieningen, wonen en economie. De gemeente Zoetermeer heeft in 2017 besloten tot het verstedelijkingsprogramma 'de schaa sprong', waarmee het Zoetermeerse voorzieningenniveau in stand kan blijven door het voorkomen van krimp van het inwonersaantal. Dit beleid voorziet in de Zoetermeerse woningbehoefte van zo'n 700 woningen per jaar voor de komende 10 tot 15 jaar. Zoetermeer zet in op de bouw van 10.000 woningen in deze periode en verkent of extra groeit tot 16.000 woningen mogelijk is. Tevens zet Zoetermeer als onderdeel van de Alliantie Middengebied, samen met Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp in op de integrale ontwikkeling van het middengebied. Het te ontwikkelen gebied ligt weliswaar op het grondgebied van de gemeente Lansingerland, maar grenst aan het stedelijke weefsel van Zoetermeer en heeft een sterke relatie met Zoetermeer vanwege de 'stadsentree aan de A12', de OV verbindingen tussen het gebied en de stad Zoetermeer en de aansluiting op Dutch Innovation Park, het Van Tuyllpark en het bedrijventerrein Lansinghage

- *Deelvraag: Welke ontwikkelingsopgave past in het profiel van Zoetermeer of kan daar aan een bijdrage leveren?*

2.6 Identiteit

De verschillende functies die in het gebied kunnen komen, manifesteren zich ruimtelijk en in het gebruik verschillend. De huidige programmering heeft een ander effect op de identiteit van het gebied dan een mogelijke programmering met 3.000-4.000 woningen. Vanwege de omvang en de prominente ligging krijgt de toekomstige identiteit van het gebied ook een uitstraling naar de identiteit van Lansingerland en Zoetermeer. Hoe de mogelijke identiteit van het gebied zich verhoudt tot de gewenste identiteit van de beide gemeenten is een element in de verstedelijkingscontext.

- *Deelvraag: Welke identiteit krijgt het gebied en wat betekent dit voor de identiteit van Lansingerland en Zoetermeer?*

3 Context Woningbouw

3.1 Lokale (gemeentelijke) woningbouwopgave

De gemeente Lansingerland en de gemeente Zoetermeer hebben een opgave voor woningbouw die voortkomt uit de behoefte vanuit de gemeenten. De ontwikkeling van het gebied als woningbouwlocatie kan zowel kwantitatief (aantallen) als kwalitatief (specifieke doelgroepen) een rol spelen bij de invulling van deze behoefte. Deze behoefte is zowel specifiek lokaal van aard, maar staat tevens in algemene maatschappelijke trends ten aanzien van woningbouw (omvang huishouders, oppervlakte woningen, grondgebondenheid, etc). De mate waarin de ontwikkeling van het gebied hierin kan bijdragen houdt (ook) verband met de mogelijkheden en snelheid van de ontwikkeling van overige woningbouwlocaties in beide gemeenten. De ambities en uitgangspunten uit de gemeentelijke woonvisies van Lansingerland en Zoetermeer bieden een context.

- *Deelvraag: In hoeverre voorziet een eventuele ontwikkeling van het gebied met woningbouw en met welke programma in de lokale behoefte en hoe verhoudt zich dat tot de andere woningbouwplannen in Lansingerland en Zoetermeer?*

3.2 Regionale woningbouw opgave

Naast de woningbehoefte vanuit de eigen gemeenten is sprake van een grote regionale woningbehoefte. De verwachting is dat er tot 2040 er in Zuid-Holland 240.000 woningen bij moeten komen, waarbij de vraag vooral is naar stedelijke en hoogstedelijke woonmilieus nabij OV-knooppunten. De ontwikkeling van het gebied als woningbouwlocatie kan een rol spelen bij de invulling van deze behoefte. Dit houdt verband met de mogelijkheden, snelheid en afspraken die er in de provincie en regio zijn om te voorzien in de regionale behoefte.

- *Deelvraag: In hoeverre past een eventuele ontwikkeling van het gebied met (specifieke) woningbouw in de regionale/provinciale programmering en afspraken over woningbouw of kan hierin worden opgenomen?*

3.3 Bewoners

Het ontwikkelen van een zelfstandig woongebied leidt tot een bewonersgroep, die in omvang en samenstelling gerelateerd is aan het woningbouwprogramma. Het woningbouwprogramma zal niet alleen moeten voorzien in een aanbod voor de vraag, maar ook in voorwaarden om te komen tot een maatschappelijk functionerende 'community', met de juiste balans in verscheidenheid en gelijkheid. Het ontstaan en toekomstperspectief van een bewonersgroep van een nieuw te ontwikkelen 'zelfstandig woongebied' vormt een belangrijk aandachtspunt en een element dat bij de overwegingen ten aanzien van een gebiedsontwikkeling met woningbouw een rol speelt.

- *Deelvraag: Welke bewonerspopulatie van een eventueel woningbouwgebied is te verwachten en wenselijk?*

3.4 Functiemix i.r.t. wonen

De ontwikkeling van het gebied richt zich op een mix van functies, al dan niet met woningbouw. Als 3.000-4.000 woningen een substantieel deel van het ontwikkelingsprogramma vormt betekent dit dat de overige functies in het gebied niet mogen conflicteren en bij voorkeur een goede combinatie zouden moeten vormen met woningbouw. Een keuze voor woningbouw geeft daarmee richting aan de mix van functies voor wat betreft de ruimte daarvoor, de functionele aspecten alsook de milieutechnische aspecten.

- *Deelvraag: Hoe ziet de optimale programmering met verschillende functies er uit indien woningbouw een hoofdfunctie in de ontwikkeling van het gebied wordt?*

3.5 Voorzieningen t.b.v. wonen

Een ontwikkeling met woningbouw van 3.000 tot 4.000 woningen leidt tot een zelfstandig woongebied, waarvoor ook ondersteunende voorzieningen benodigd zijn. Voor een deel kan gebruik worden gemaakt van aanwezige voorzieningen in omliggende kernen, waarbij het nieuwe woongebied ook het draagvlak voor de aanwezige voorzieningen vergroot. Dit geldt voor winkels, maar ook voor onderwijs en medische voorzieningen. Voor een deel zullen er ook voorzieningen 'op buurtniveau' in het gebied gewenst zijn. Ondersteunende voorzieningen in het nieuw te ontwikkelen gebied mogen niet leiden tot afkalving van het draagvlak voor de bestaande voorzieningen. De mate waarin bestaande voorzieningen in Lansingerland en Zoetermeer kunnen voorzien in de behoefte van een nieuw woongebied en welke nieuwe voorzieningen benodigd zijn, vormt een element in de context met betrekking tot de afweging over gebiedsontwikkeling.

- *Deelvraag: Welke nieuwe ondersteunende voorzieningen zijn nodig bij een woningbouwontwikkeling van 3.000-4.000 woningen en waar maakt het nieuwe woongebied gebruik van al bestaande voorzieningen in omliggende kernen?*

3.5 Sociaal-maatschappelijke inbedding

Een mogelijke woningbouwontwikkeling in het gebied gaat uit van een zelfstandig woongebied. Bewoners zullen hier wonen en gebruik maken van enkele ondersteunende voorzieningen, maar zullen overwegend elders werken, studeren, sporten, recreëren en deelnemen aan het verenigingsleven en sociale en maatschappelijke activiteiten. Bewoners zullen zich daarbij niet alleen 'verbinden' met hun woongebied, maar ook met voorzieningen en kernen in de omgeving. Enerzijds moeten er voor de sociaal maatschappelijke inbedding van bewoners mogelijkheden en kansen bestaan, anderzijds bieden nieuwe bewoners ook kansen voor het versterken of vitaal houden van de bestaande sociaal maatschappelijke structuren waarin zij zullen participeren. Het perspectief op de sociaal-maatschappelijke inbedding is een element in de verstedelijkingscontext.

- *Deelvraag: Hoe zal de sociaal-maatschappelijke inbedding zijn van toekomstige bewoners indien de ontwikkelingsopgave zich richt op woningbouw?*

4 Context Ondernemen

4.1 Ruimte voor bedrijven

De huidige ontwikkelingsopgave voor het gebied van ca. 40 ha is gericht op bedrijven, voorzieningen, horeca, kantoren en leisure. Op basis van deze mogelijke invulling is een breed scala aan typen bedrijven mogelijk en zijn diverse accenten te leggen. Met de komst van station Lansingerland-Zoetermeer is het naast leisure, bedrijven en kantoren mogelijk ook voor functies als onderwijs en zorg interessant om zich in dit gebied te vestigen. Functies die ook vervoerswaarde hebben. Daarnaast kan dit mogelijk ook aansluiten op regionale (verplaatsings)vraagstukken, waardoor elders ruimte voor nieuwe ontwikkeling gecreëerd kan worden. De invulling van de ontwikkelopgave binnen bedrijven kan dus heel divers zijn en op verschillende manieren de contexten beïnvloeden.

- *Deelvraag: Hoe draagt ondernemen bij aan de ontwikkelopgave van het gebied, welke bijdrage kunnen de verschillende functies hierbij leveren en hoe verhouden de verschillende functies zich tot de contexten.*

4.2 Logistieke Hotspot A12 corridor

Naar verwachting wordt begin 2019 een Bestuurlijke overeenkomst A12 corridor gesloten, waarin afspraken worden gemaakt over de versterking van de A12 corridor als logistieke hotspot. Daarbij worden voor alle bedrijventerreinen en daarmee ook voor dit betreffende gebied afspraken gemaakt over de gewenste ontwikkelingsrichting, het onderscheidende karakter van de bedrijfslocaties of de te doorlopen processtappen om te komen tot het ontwikkelingsprogramma. De ontwikkelingsopgave voor het gebied zal moeten aansluiten bij de bestuursovereenkomst A12 corridor.

- *Deelvraag: Hoe draagt de ontwikkeling van het gebied bij aan de bestuurlijke afspraken over de versterking van de A12 Corridor als logistieke Hotspot?*

4.3 Werkgelegenheid en arbeidspotentieel

De functies in het te ontwikkelen gebied zullen werkgelegenheid bieden voor de inwoners van Lansingerland, Zoetermeer en de regio. Een ontwikkelingsprogramma met of zonder woningbouw zal minder of meer werkgelegenheid genereren. Groei van werkgelegenheid draagt bij aan kansen en mogelijkheden van inwoners en welvaartsontwikkeling (respectievelijk armoedebestrijding) en kan ook een rol spelen bij de inzetbaarheid van minder kansrijken op de arbeidsmarkt. In de huidige situatie is voor veel bedrijven het vinden van voldoende arbeidspotentieel echter een opgave. Door de economische groei en de toenemende vergrijzing is dit geen tijdelijk vraagstuk. Het is de vraag hoe een ontwikkeling met louter bedrijfsmatige functies zich verhoudt tot de opgaven op de arbeidsmarkt. Veel gevestigde bedrijven in de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer hebben er belang bij dat het arbeidspotentieel op peil blijft. Een ontwikkeling met woningbouw zou kunnen voorzien in de huisvesting van arbeidskrachten die momenteel in minder toekomstbestendige situaties zijn gehuisvest en/of in de uitbreiding van het aantal inwoners die tot het arbeidspotentieel behoren.

- *Deelvraag: Hoe past draagt de ontwikkeling van het gebied bij aan de vraagstukken over werkgelegenheid en arbeidspotentieel?*

5 **Context Duurzaamheid**

5.1 Energietransitie

Het nieuw te ontwikkelen gebied biedt volop mogelijkheden voor een duurzame ontwikkeling, waarmee invulling kan worden gegeven aan de energietransitie. Voor bedrijven, voorzieningen en kantoren alsook voor woningbouw kan een toekomstgerichte combinatie van energieverbruik en –opwekking vorm krijgen. Het te ontwikkelen gebied biedt vanwege de omvang en het potentiële ontwikkelingsprogramma mogelijkheden voor structuren en systemen gericht op verbruik, uitwisseling, opwekking en opslag van duurzame energie.

- *Deelvraag: Welke ambities op het vlak van duurzaamheid zijn haalbaar bij een ontwikkelingsopgave?*

5.2 Opgave windenergie

De provincie Zuid-Holland en de gemeente Lansingerland hebben ambities en beleid ten aanzien van nieuwe windturbines, mede gericht op het te ontwikkelen gebied. Vanwege milieu- en veiligheidsregelgeving blijkt het combineren van nieuwe windturbines met andere functies in het gebied complex en soms onmogelijk. Bij een ontwikkeling met woningbouw zijn voor de opgave ten aanzien van windenergie

alternatieve locaties voor nieuwe windturbines mogelijk een uitkomst. Hiervoor doen zich in de omgeving van het te ontwikkelen gebied naar verwachting voldoende mogelijkheden voor. Deze alternatieve mogelijkheden zullen nader onderzocht en afgestemd moeten worden met de betrokken overheden en andere stakeholders. Dit vraagstuk dient flankerend aan de afweging met betrekking tot de gebiedsontwikkeling te worden geadresseerd.

- *Deelvraag: Hoe om te gaan met de beleidsmatige opgave voor windenergie voor de ontwikkeling van het gebied?*

5.3 Oplossingen voor windturbines Bedrijventerrein Lansinghage i.r.t. woningbouw
De aanwezige windturbines op het bedrijventerrein Lansinghage in de gemeente Zoetermeer brengen vanwege milieu- en veiligheidsregelgeving beperkingen met zich mee ten aanzien van eventuele woningbouw en andere gevoelige functies in het te ontwikkelen gebied. Dit vraagstuk dient eveneens flankerend aan de afweging met betrekking tot de gebiedsontwikkeling te worden geadresseerd in combinatie met de nieuwe opgave voor windenergie.

- *Deelvraag: Hoe om te gaan met de bestaande windturbines op het bedrijventerrein Lansinghage bij een ontwikkeling met of zonder woningbouw gezien de beperkingen die uitgaan van deze windturbines voor het te ontwikkelen gebied?*

6 Context Financiën

6.1 Ontwikkelbaarheid en planning

Een voorwaarde voor een ontwikkeling met woningbouw is dat deze zowel markttechnisch als milieutechnisch haalbaar moet zijn. De mogelijke fasering en snelheid van ontwikkeling spelen hierbij een belangrijke rol. Te ontwikkelen vastgoed moet voorzien in de milieutechnische condities voor het leefmilieu en de stedelijkheid van de woningbouwlocatie vraagt om hoogbouw en daarmee om substantiële aantallen te ontwikkelen woningen. De geleiding van het gebied in het deel ten noorden van A12 en het deel ten zuiden van de A12 en de beoogde functionele en stedenbouwkundige verbinding tussen deze delen vormt daarbij een extra aandachtspunt. Voor de afweging ten aanzien van woningbouw in het te ontwikkelen gebied, dient er voldoende zicht te zijn op de ontwikkelbaarheid van het programma en de planning.

- *Deelvraag: In welke fasen, met welke woningbouwaantallen en met welke tempo dient het gebied ontwikkeld te worden om te kunnen voldoen aan de markttechnische en milieutechnische vereisten bij een ontwikkeling als woningbouwlocatie?*

6.2 Grondexploitaties van GR Bleizo en Bedrijvenschap Hoefweg

Het te ontwikkelen gebied valt grotendeels onder de grondexploitatie van GR Bleizo en deels onder de grondexploitatie van Bedrijvenschap Hoefweg. Een wijziging in het te ontwikkelen programma en daarmee in de verwachte opbrengsten, investeringen en planning heeft gevolgen voor deze grondexploitaties. Bij de afweging over de gebiedsontwikkeling dienen de financiële gevolgen voor de grondexploitaties in beeld te worden gebracht. Dit betreft een vertrouwelijk onderdeel van de bestuurlijke opdracht.

- *Deelvraag: Welke gevolgen heeft een eventuele ontwikkeling met woningbouw in het gebied voor de grondexploitaties van GR Bleizo en Bedrijvenschap Hoefweg, die momenteel uitgaan van een programmering zonder woningbouw?*

6.3 Financieel risicoprofiel gebiedsontwikkeling

Een wijziging van het ontwikkelingsprogramma zal naast gevolgen voor de grondexploitatie tevens gevolgen hebben voor het risicoprofiel van de gebiedsontwikkeling. De ontwikkeling betreft immers een grootschalig en langjarig project met substantiële opbrengsten en investeringen. Naast het verwachte financiële resultaat in de grondexploitaties is het van belang een beeld te hebben van de bandbreedte van de financiële risico's en kansen die hiermee verbonden zijn. Een risicoanalyse vormt een element in de financiële context van de afweging.

- *Deelvraag: Welke gevolgen heeft een eventuele ontwikkeling met woningbouw in het gebied voor het risicoprofiel van GR Bleizo en Bedrijvenschap Hoefweg, die momenteel uitgaan van een programmering zonder woningbouw?*

6.4 Financiering hoofdinfrastructuur

Bij de ontwikkeling van een programma met een hoge verkeersintensiteit zal er naast de Vervoersknoop Bleizo gebruik worden gemaakt van weginfrastructuur. Dit vraagt om een vergroting van de capaciteit van de kruispunten in de directe omgeving (A12-Oostweg, A12-N209) en een nieuwe verbinding tussen het noordelijke en zuidelijke plandeel over de A12. Deze infrastructurele maatregelen zijn gebiedsoverstijgend en de kosten zijn ook relatief hoog in relatie tot het te ontwikkelen gebied. Voor deze infrastructurele maatregelen zal een passende financiering benodigd zijn en dit vormt een element in de financiële context voor de afweging over de ontwikkelingsopgave.

- *Deelvraag: Kunnen de benodigde investeringen in de bereikbaarheid voor auto, fietser en voetganger die gebiedsoverstijgend zijn worden gefinancierd en uitgevoerd, om aan de voorwaarden voor een verkeersintensieve gebiedsontwikkeling te voldoen?*

Stakeholders

In relatie tot de contexten zijn de volgende stakeholders te onderscheiden die bij de uitvoering van de bestuursopdracht worden betrokken. Het betrekken van deze stakeholders is belangrijk omdat de keuze die gemaakt wordt voor het ontwikkelingsprogramma aanzienlijke gevolgen zal (kunnen) hebben voor deze stakeholders. De meeste stakeholders hebben ook een bepalende rol te spelen bij de realisatie van de ontwikkelingsopgave, in conditionerend opzicht (beleid en regelgeving) of in uitvoerende zin (investeringen).

De standpunten en inzichten van stakeholders worden meegenomen bij de inventarisatie van de contexten, omdat bij de afwegingen door de colleges en raden van Lansingerland en Zoetermeer ook duidelijk moet zijn hoe stakeholders over de ontwikkelingsopgave denken. Daarmee wordt een beeld verkregen van het draagvlak en de uitvoerbaarheid van een ontwikkelingsopgave met en zonder woningbouw. Sommige stakeholders zullen ook zelf afwegingen moeten maken of beleidsaanpassingen moeten doorvoeren wanneer beleid of plannen op punten conflicteren met de gewenste ontwikkelingsopgave.

De volgende stakeholders worden bij de inventarisatie van de contexten betrokken en geraadpleegd:

1 Overheden (organisaties en overleggen)

1. Gemeente Lansingerland
2. Gemeente Zoetermeer
3. Alliantie Middengebied

4. Bestuurlijk Overleg A12 Corridor
5. Metropoolregio Rotterdam Den Haag
6. Provincie Zuid-Holland
7. Het Rijk

2 Overige stakeholders

1. Omwonenden (Belangenvereniging Kruisweg) en aanliggende bedrijven (Prisma, Dutch Innovation Park, Glastuinbouw Overbuurtse Polder, Lansinghage)
2. Woningbouwcorporaties De Goede Woning, Vestia, Vidomes, 3B-wonen
3. Georganiseerde ondernemers (RVOZ, Ondernemend Lansingerland, VNO NCW)
4. Vervoerders en concessieverleners (NS, HTM, Connexxion, MRDH)

5 Werkwijze

Aanpak

De inventarisatie van de contexten van de ontwikkelingsopgave voor het gebied vindt plaats door het in beeld brengen van verschillende zaken en het combineren hiervan. Enerzijds levert bestaand (vastgesteld) beleid uitgangspunten, kaders en aangrijpingspunten voor de ontwikkelingsopgave voor het gebied. Anderzijds zijn recente ontwikkelingen en toekomstige ontwikkelingen nog te vertalen naar nieuw beleid en nieuwe 'bouwstenen' voor de ontwikkelingsopgave. Uiteindelijk wordt de besluitvorming over de ontwikkelingsopgave verankerd in beleid en programma's. Zowel bestaand beleid, beleid in ontwikkeling en toekomstige ontwikkelingen/trends zijn relevant bij de inventarisatie van de contexten.

Daarnaast zijn er ook contexten die meer locatie-specifiek zijn en nog niet relateren aan beleid van stakeholders, waarvoor een eigen uitwerking nodig is om deze goed in beeld te brengen. Hieronder wordt bijvoorbeeld de context Financiën gerekend.

Het beeld van de contexten wordt gevormd op basis van beleid en andere input van stakeholders. De ontwikkelingsopgave voor het gebied is primair een verantwoordelijkheid van de betrokken overheden, maar ook andere stakeholders hebben belangen bij de keuzes die gemaakt worden ten aanzien van de ontwikkelingsopgave, zoals de woningbouwcorporaties en het georganiseerde bedrijfsleven.

De contexten worden in beeld gebracht aan de hand van:

1. Inventariseren van vastgesteld beleid
2. Inventariseren van onderzoeken, beleid in voorbereiding en toekomstige ontwikkelingen/trends
3. Het uitwerken/verkennen van aspecten van contexten
4. Het ophalen van (voorlopige) inzichten, opvattingen en standpunten van stakeholders

Samenvattend: de inventarisatie moet voor de verschillende contexten in beeld brengen hoe over de ontwikkelingsopgave door de verschillende stakeholders wordt gedacht op basis van beleid, beleid in ontwikkeling en inzichten.

Te toetsen beeld van een woningbouw-ontwikkeling

In 2018 hebben de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer een verkenning naar een woningbouwontwikkeling in het gebied laten uitvoeren door het bureau Kuiper Compagnons. Deze verkenning heeft geresulteerd in een programmatisch en stedenbouwkundige beeld van de mogelijke ontwikkeling van het gebied. Dit beeld betreft een compacte hoogstedelijke ontwikkeling met 3.000 tot 4.000 woningen als zelfstandig woongebied met eigen voorzieningen, geconcentreerd rondom de Vervoersknoop Bleizo en gecombineerd met andere functies zoals leisure, bedrijven en voorzieningen in de verder van de vervoersknoop gelegen flanken van het gebied. Voor de toets of het gebied wel of niet als woningbouwlocatie ontwikkeld dient te worden, vormt het resultaat van de verkenning van Kuiper Compagnons als referentie. Het is nadrukkelijk niet de vraag of dit plan gewenst is. De vraag is hoe een woningbouwontwikkeling in deze richting zich verhoudt tot de verschillende contexten. De inventarisatie kan ook leiden tot inzichten voor bijstelling van het programmatische en stedenbouwkundige beeld van een woningbouwontwikkeling.

Onafhankelijkheid en betrekken deskundigheid

Het inventariseren en beschrijven van contexten die een rol spelen bij een ontwikkeling met en zonder woningbouw betreft een opgave die deskundigheid en onafhankelijk vereist. Gezien de specifieke posities van de gemeente Lansingerland en de gemeente Zoetermeer heeft het de voorkeur om de uitvoering van de bestuurlijke opdracht te plaatsen bij een onafhankelijk deskundige. Daarmee wordt geborgd dat de resultaten van de bestuurlijke opdracht zorgvuldig tot stand komen.

6 Organisatie

De organisatie van het proces van het opstellen en uitvoeren van de bestuurlijke opdracht vindt plaats door bestuurlijke aansturing, ambtelijke begeleiding en uitvoering door een extern bureau.

Bestuurlijke aansturing

Het proces wordt bestuurlijk aangestuurd door de twee bestuurlijke trekkers; wethouder K. Arends van de gemeente Lansingerland en wethouder M.J. Rosier van de gemeente Zoetermeer. Zij sturen gezamenlijk het proces aan, dragen zorg voor bestuurlijke afstemming in de eigen gemeente en hebben het voortouw bij de onderlinge afstemming tussen beide gemeenten om te komen tot gezamenlijk gedragen conclusies. Zij zijn namens hun eigen college van burgemeester en wethouders het bestuurlijke aanspreekpunt voor deze opdracht voor de raad en voor stakeholders.

Ambtelijke begeleiding

Vanuit beide gemeenten wordt er een ambtelijk verantwoordelijke aangewezen die zorg draagt voor de ambtelijke begeleiding van het proces. Deze ambtelijk verantwoordelijken stemmen onderling af, begeleiden het proces ten aanzien van de inhoud, organiseren de benodigde capaciteit in de ambtelijke organisaties, beheren het projectbudget, zijn opdrachtgever voor een extern bureau en de ambtelijke ondersteuning vanuit vakdisciplines en adviseren hun colleges van burgemeester en wethouders ten aanzien van de besluitvorming. Tevens zal in het proces ruimte gereserveerd moeten worden voor overleg met de directies van beide gemeenten.

Uitvoerend extern bureau

De bestuurlijke opdracht wordt uitgevoerd door een onafhankelijk extern bureau, dat nog geen betrokkenheid heeft bij het ontwikkeling van het gebied of het ontwikkelingsbeleid van Lansingerland en Zoetermeer. Het bureau dat de opdracht uitvoert wordt begeleid door het ambtelijk management, aan hen wordt verantwoording afgelegd over de uitgevoerde werkzaamheden. Het bureau heeft een opdrachtgever, die voor de bestuurlijke trekkers, het ambtelijk management en de te betrekken stakeholders het aanspreekpunt is bij de uitvoering van de opdracht. Gezien de omvang en veelzijdigheid van de bestuurlijke opdracht zal het externe bureau het werk uitvoeren met een team.

Betrekken specifieke expertises

Voor de beantwoording van een aantal deelvragen is vanuit het voortraject bepaalde informatie beschikbaar en zal een beroep worden gedaan op bijvoorbeeld de planeconomische adviseurs van de gemeente Lansingerland, Zoetermeer en GR Bleizo/Bedrijvenschap Hoefweg. Hetzelfde geldt voor aspecten als verkeer en bereikbaarheid en duurzaamheid, waarvoor de verkeerskundige adviseurs en duurzaamheidsdeskundigen van beide gemeenten betrokken kunnen worden. Voor zeer specifieke zaken als OV vervoerswaarde zal mogelijk ook een externe specialist betrokken moeten worden. Het betrekken van ambtelijke deskundigen en externe adviseurs voor specifieke zaken behoort tot de taken van het bureau dat de opdracht uitvoert.

7 Proces en planning

Het werkproces bestaat uit volgtijdelijke stappen, waarbij de bestuurlijke overleggen en besluiten de mijlpalen in het proces vormen. In onderstaand overzicht zijn de stappen en activiteiten weergegeven en wanneer deze gepland zijn.

Stap 1 Opstellen bestuurlijke opdracht

(februari - april 2019)

- Opstellen concept bestuurlijke opdracht
- Ambtelijke begeleiding/aansturing
- Afstemming met bestuurlijke trekkers
- Opstellen definitieve bestuurlijke opdracht

Stap 2 Vaststellen bestuurlijke opdracht en opdrachtverlening

(april 2019)

- Ambtelijke voorbereiding opdrachtverlening uitvoering
- Besluiten colleges van Lansingerland en Zoetermeer over opdracht en uitvoering
- Informeren raden van Lansingerland en Zoetermeer
- Informeren te betrekken stakeholders
- Opdrachtverlening uitvoering

Stap 3 Inventarisatie contexten

(mei-juni 2019)

- Vaststellen van de te onderzoeken ontwikkelvarianten
- Inventariseren van vastgesteld beleid
- Inventariseren van onderzoeken en beleid in voorbereiding
- Het uitwerken/verkennen van aspecten van contexten
- Het ophalen van (voorlopige) inzichten, opvattingen en standpunten van stakeholders
- Verwerken van verkregen input
- Analyse van de verkregen input
- Trekken van voorlopige conclusies

Stap 4 Opstellen concept rapportage

(-juni/juli 2019)

- Opstellen concept rapportage met voorlopige conclusies
- Toets bevindingen bij betrokken stakeholders
- Oplevering concept rapportage t.b.v. bestuurlijk overleg
- Maken presentatie t.b.v. bestuurlijk overleg

Stap 5 Bestuurlijk overleg colleges B&W Lansingerland en Zoetermeer

(Q3 2019)

- Ambtelijke voorbereiding bestuurlijk overleg
- Afstemming met bestuurlijke trekkers
- Bestuurlijk overleg colleges B&W Lansingerland en Zoetermeer

Stap 6 Opstellen definitieve rapportage en presentatie

(Q3 2019)

- Opstellen definitieve rapportage met conclusies
- Opstellen presentatie

De bestuurlijke opdracht wordt afgerond met de oplevering van de rapportage en de presentatie.
Daarna start het proces van besluitvorming.